

MEITEMARK

Hvor blir det av? Om jord, løv og meitemarker

Hva har skjedd med bladene fra i fjor høst? Dette er et spørsmål som vekker nysgjerrighet og som kan være et godt utgangspunkt for å lære om jord.

Jeg gikk ut med klassen min nesten hver onsdag i tre skoleår. Som oftest var vi i det samme området. Høst, vinter, vår og sommer. Av og til hadde vi detaljerte opplegg, av og til hadde vi ikke noe fast opplegg. Vi var alltid på jakt. Vi jaktet på navn. Hva heter det? Hva er det? Hva heter treet, busken, steinen, blomstene, mosen, dyret, insektene? Vi jaktet på begreper. Er dette et dyr? Hva er en sopp? Hva er en plante? Hva er et tre?

Som lærer hadde jeg ikke alltid svarene, så vi gikk sammen ut og ble detektiver, på leting etter spor etter liv og prosesser, og vi undret oss sammen.

Vi fant løvtrær, bartrær, blomster, gress og bregner da vi gikk ut første gang i 1. klasse. Vi ble kjent i området, samlet blader i hauger, bygde reder av gress, og bregner ble vinger til elevene. Vi så og pratet, kikket og gravde, lette og fant. Så kom høsten og løvet falt fra trærne, plantene visnet og snøen la seg tett over bakken. Og da våren kom med nye blader, så vi at de gamle var i ferd med å forsvinne på bakken. Vi pratet ikke så mye om det, men da sommeren var over og høsten igjen kom, var det igjen nye tørre blader som la seg som et teppe på bakken, og elevene begynte å undre seg over hvor de andre bladene hadde blitt av. Hadde de blitt spist? Hadde de gått i oppløsning, og hva betydde i tilfelle det? Hadde de råtnet? Det var mange forslag på hvor bladene hadde tatt veien.

I møtet med elevenes jakt etter å forstå, kunne jeg enten fortelle elevene hva som skjedde eller jeg kunne legge til rette for at elev-

Hva skjer med gresset og bladene, tro?

MEITEMARK

Begreper

jord: en blanding av småstein, vann, luft, deler av døde organismer og bitte små levende organismer

meitemark: et lite, avlangt dyr uten bein eller skall, som lever i jorda og hjelper til å bryte ned døde ting til jord

nedbryter: en organisme som bryter ned rester av døde planter og dyr til jord

observere: å bruke en eller flere av sansene til å finne ut mer om noe

ene selv kunne utforske. Jeg gjorde det siste. Bladene fra i fjor høst hadde forsvunnet, men hvor hadde de tatt veien? Noe eller noen måtte ha gjort noe med bladene. Elevene gravde i jorden og løftet på steiner. De fant hvite tråder (sopp!), skrukke troll, biller og meitemark. Kunne noe av dette ha noe med forsvinningen å gjøre?

Jakten fortsatte med det dyret elevene visste mest om. Alle kjente til meitemark, og de hadde funnet mange av dem i skogen. Noen av elevene visste at den spiste og at den bæsjet, men ikke alle hadde tenkt over det før. Så elevene ble detektiver i skogen, på jakt etter markbæsj der noen som visste hva de skulle se etter gikk på leting sammen med de som ikke visste.

Høsten gikk raskt, og vi kunne ikke bruke all tid på å lete, så jeg fikk tak i et stort, tomt akvarium. Vi fylte det med litt jord, masse løv og en del meitemark, og lagde dermed en modell av skogbunnen. *Hva tror dere vil skje?* spurte jeg, og elevene skrev det de trodde. Løv og gress forsvant, meitemarkene spiste, og vi kunne begynne å undersøke andre ting. Kan alt bli til jord? Hva blir brutt ned? Hva kan vi kaste fra oss når vi er ute i skogen, og hva skal vi ikke kaste fra oss? Hjelper det å grave ned avfall? Og slik fortsatte vi undringen og utforskningene gjennom vinteren.

Lag en meitemarkkasse, og la meitemark lage jord!

Utstyr: Terrarium – gjennomsiktig plast-/glassboks med lokk med luftehull, avispapir, salat, sprutflaske, meitemark (kompost-meitemark er de beste, de bor øverst i utendørs kompost. De kan også kjøpes i butikker som selger fiskeutstyr).

Fremgangsmåte: Riv salat og avis opp i strimler. Legg salat og aviser lagvis i terrariet. Avispapiret fuktes med en sprutflaske. Papiret skal være fuktig, men det skal ikke renne vann av det. Legg i

20–50 meitemark avhengig av størrelsen på terrariet. Sett boksen et mørkt sted. Sjekk terrariet jevnlig og sørg for at avispapiret er fuktig.

Hva skjer: Meitemarken vil spise seg gjennom papir og salat og bæsje. Over tid vil det dannes jord i terrariet. Denne prosessen skjer ute i naturen, der meitemark trekker blader ned i jorden og spiser dem. De graver og vender på jorden og sørger for tilgang til luft nedover i jordsmonnet.

Hva blir brutt ned i naturen?

Utstyr: Et terrarium med meitemark som trives, ulike ting som vi ofte ser som søppel i naturen f.eks. yoghurtbeger, sjokoladepapir, bananskall, epleskrotter, brødsiver o.l.

Fremgangsmåte: Legg ulike gjenstander ned under jorden i terrariet. Gjerne helt inntil veggene slik at dere kan observere over tid. Sørg for at de er dekket av fuktig jord. Legg også salat og fuktig avispapir oppå jorden slik at meitemarkene har noe mat der. Observer terrariet jevnlig og noter resultatene.

Hva skjer: Noen gjenstander vil bli raskt brutt ned i naturen, andre gjenstander vil bli værende. I et terrarium kan elevene selv studere hva som skjer over tid med søppel som kastes i naturen.

Hva blir brutt ned raskest? Kopipapir, Nysgjerrigperblad eller Dagens Næringsliv? Våre meitemarker foretrakk det hvite kopipapiret.

MEITEMARK

Vi ville se hva som skjedde med frukt og grønnsaker i kassen.

Og slik så det ut fire uker etter.

Hva er favorittmaten til meitemark?

Utstyr: Et terrarium med meitemark som trives, ulike matvarer og avispapir.

Fremgangsmåte: Legg ulike matvarer som salat, gulrotskrell, blader, melonskall e.l. oppi terrariet. Dekk til alt med fuktig avis-papir. Sett boksen et mørkt sted. Sjekk terrariet jevnlig, og sørg for at avis-papiret er fuktig.

Hva skjer: Her kan dere over tid observere hvilke matvarer som meitemarken tilsynelatende foretrekker. Hva forsvinner først? Hva blir liggende igjen?

Forslag til skriveoppgaver

Å observere et meitemarkterrarium er et godt utgangspunkt for skriveoppgaver. Be elevene ta notater over tid som beskriver det de observerer i terrariet. Til slutt kan de bruke notatene til å lage en sammenhengende beskrivelse av det som skjedde i terrariet fra start til slutt.

En annen innfallsvinkel er å be elevene skrive en fortelling fra meitemarkens perspektiv, det vil si at de skriver i jeg-form og tenker seg at de er en meitemark.

Observasjon av meitemark.